

SZEMLE

Urs Otilia: Catalogul cărții românești vechi din Biblioteca Academiei Române Filiala Cluj-Napoca. Cluj-Napoca, 2011, Editura Mega, 742 l.

A kolozsvári Akadémiai Könyvtár (teljes nevén a Román Akadémia Kolozsvári Filiáléja) a harmadik a Romániában őrzött régi román könyvek számát tekintve. Csak két bukaresti könyvtár előzi meg: az Akadémiai és a Nemzeti Könyvtár. Az Otilia Urs által összeállított katalógus ezt a régi román (nagyreszt cirill betűvel nyomtatott) könyvanyagot tárja fel teljes részletességgel, példamutató módon, az 1510–1830 időkorben: ez utóbbi évszám ugyanis a román könyvészeti hagyományban a régi könyv időhatára. (A régi román könyvek bibliográfiája eddig az időpontig tárgyalja a könyveket: BIANU, Ioan, HODOȘ, Nerva, SIMONESCU, Dan, *Bibliografia românească veche*, (1508–1830), Vol. I–IV, București, 1903–1944) Ez az állományrészt CRV betűvel jelöli a Könyvtár jelzetrendszerében.

A katalógus nyelvi, területi, személyi és tartalmi patriotikumokat tartalmaz. Elrendezése kronológikus, de századonkénti elrendezésben, azaz előbb a 16., majd a 17., 18. és végül a 19. századi könyveket veszi sorra, egy évszázadon belül időrendben. A kötet összesen 604 különféle kiadást, címet ír le, de 1538 példányt. A 16. századból 8 kiadványt, a 17. századból 53-at, a 18. századból 251-et, a 19. század első harminc évéből pedig 292 művet ismertet.

A századonként tárgyalt főrészt után nyolcféle mutató következik. A szerző, cím, nyomdahely, nyomdász, fordítói mutatók után nagyon hasznos kronológiai mutatót találunk, amelyből jól kitűnik, hogy melyik évben milyen és hány nyomtatvány található a kolozsvári Akadémiai Könyvtár cirill (CRV) gyűjteményében. Két másik mutató pedig

a Könyvtár unikumaira és ritkaságaira hívja fel a figyelmet. A kolozsvári Akadémiai Könyvtárnak öt unikuma van: A Târgovișteben 1510-ben nyomtatott *Octoih* (együttal a Könyvtár legkorábbi román nyomtatványa), *Psaltire* (Balázsfalva 1758), *Votiva appreciatio* (Balázsfalva 1760). A katalógus kötet hátsó borítóját ebből a nyomtatványból származó illusztráció, Petru Pavel Aron püspök emblémája díszíti. További unikum a *Specimen characterum latinorum in tipografia Petri Barth*, (Nagyszében 1794) és I. Lemény: *A nagy vatsora* (Kolozsvár 1814). Közülük a Barth-nyomda betűmintakönyve számunkra különösen érdekes, nagy kár, hogy csak címlevele és további három levele van meg.

Ritkaságai közül csak néhányat említünk: a Szászsebesen nyomtatott ószláv *Sbornik*-ot 1580-ból, a *Cărare pre scurt* (Keskeny ösvény) című kegyességi munkát (Sztripszky 2647), Kézdivásárhelyi Matkó István *Kegyes cselekedetek rövid ösvénykéje* című munkájának (RMNy 3324) fordítását, amely Gyulaféhérváron 1685-ben, és Canisius *Pânea pruncilor* (Kisdetek kenyeré) című kiskatekizmusát, amelyet Baranyi Pál László jezsuita fordított románra és ugyancsak Gyulaféhérváron 1702-ben (RMK II, 2103), már az unió után jelent meg. A ritkaságok között említhetjük még a kolozsvári jezsuita Akadémiai nyomda 1738-as kiadványát, Dallyai Péter Szalézi Szent Ferenc életéről írt munkáját.

Az egyes tételek – meglehetősen rövid – címleírása után annál részletesebb a példányok leírása. A tétel-leírásokhoz még rövid bibliográfiai hivatkozás tartozik, majd sorszámozva, egymás után következnek a példányok leírásai, a legteljesebb példánytól haladva a csonkábbak felé. A leírások egyedik, minden külső jellemzőjükre – a kötésre is – kitérnek. Az 1648-as gyulaféhérvári, Rákóczi

György által támogatott román *Újtestamentum*nak 14 példányát őrzik a Kolozsvári Akadémiai könyvtárban. Egyiküket 1727-ben még Nagykárolyban őrizték, egy másik példányról már Szabó Károly is tudta, hogy Cipariunak megvolt, (ld. RMK II, 684.) egy további példányát pedig újabban, antikváriumban szerezték be. Az ugyancsak Gyulafehérváron, Rákóczi György idejében megjelent 1651-es román *Psaltir* egyik példánya tele van magyar bejegyzésekkel, possessora azonban nem ismert. Otilia Urs minden tulajdonos jegyet, bélyegzőt, bejegyzést, glosszát közöl (köztük román, latin, német, magyar nyelvűek egyaránt találhatók). Ez olyan érdeme a katalógusnak, amit nem lehet eléggé hangsúlyozni.

Nemcsak a 20. századi könyvtárak tulajdonosváltását követhetjük nyomon, de megtaláljuk benne Timotei Cipariu vagy a balázsfalvi könyvgyűjtőnek I. M. Moldovannak könyveit is. Cipariu tulajdonában volt a Brassóban 1567–8-ban Coresi által nyomtatott *Talcul evangheliilor* és az ugyancsak Coresi-nyomtatvány *Evanghelia cu invățătură*, továbbá a gyulafehérvári 1641-es *Evanghelie*. A fent már említett, ritkaságnak számító *Cărare pre scurt* szintén a balázsfalvi tudós könyvgyűjtő példánya volt. Külön érdekességként említjük, hogy a régi román könyvek gyarapítása a közelmúltban sem maradt abba, számos könyvön olvasható az antikvár vétel ideje, és a könyv ára. De megtudjuk például, hogy a Brassóban 1578-ban nyomtatott *Triod* már 1760-ban a kolozsvári Római Katolikus Liceum tulajdonában volt.

Már az eddigiekből is látható, hogy a most megjelent katalógus a magyar könyvészet szempontjából is fontos munka. A katalógusban leírt 604 műnek majdnem a fele, 257 tétel magyar vonatkozású. Többségükben erdélyi nyomdákban készültek, de a 18. század folyamán nagyobb számban Pesten, Budán és Nagyszombatban is nyomtattak román nyelvű könyveket. A példányok egy részét a hazai könyvészet – különféle bibliográfiák, vagy könyvtári kutatások nyomán – már ismerte, de ilyen szisztematikusan és ilyen teljességgel áttekintésükre eddig nem volt lehetőségünk. A katalógusból öt olyan 18. századi kiadványról is értesülhetünk, amelyet a magyar könyvészet nem ismert.

Néhány hiányosságot vagy hibát azért megjegyzünk: a nyomdahelyek mutatójában a 250-es

tétel után több elcsúszás található a számozásban. Az angol nyelvű „Abstract”-ben Ofen mint Vienna van feloldva. A magyar használóknak hiányzik az RMK-, Sztripszky- és az RMNy-hivatkozás.

A kolozsvári Akadémiai Könyvtár most megjelent katalógusának már van előzménye. A magyar könyvészet szerencséjére Sipos Gábor, valamint munkatársai színvonalas és ugyanilyen, példányokat is részletező, 1711-ig terjedő katalógusa ugyanis már megjelent 2004-ben: *A Kolozsvári Akadémiai Könyvtár Régi Magyar Könyvtár-gyűjteményének katalógusa* címmel, 617 lap terjedelemben. A katalógusban a római katolikus Lyceum Könyvtár (C), a Református Kollégium Könyvtára (R), a kolozsvári Unitárius Kollégium Könyvtára (U), a kolozsvári Ferences Zárda Könyvtára (F), a Balázsfalvi Görög Katolikus Érsekség Központi Könyvtára (B) és a Szatmári Római Katolikus Püspöki Könyvtár (SM) gyűjteményei szerepelnek. (A magyar könyvészet számára fontos kötetet NÉMETH S. Katalin ismertette I. *Magyar Könyvszemle*, 121[2005], 363–366.)

V. ECSEDY JUDIT

Simon Melinda: Kiadói és nyomdászjelvények Magyarországon 1801–1900. Hungarian Printers' and Publishers' Devices 1801–1900. Bp., 2012. Balassi Kiadó, OSZK, 396 l.

A magyar nyomdász- és grafikatörténet háttérterületének kutatását mindenekelőtt az összes tipográfiai elemet, nyomdai betűkészleteket és cífrákat regisztráló eddigi két reprezentatív kötet (V. ECSEDY Judit, *A régi magyarországi nyomdák betűi és díszei, 1473–1600*, Hungaria Typographica I, Bp., 2004, Balassi K.; V. ECSEDY Judit, *A régi magyarországi nyomdák betűi és díszei, XVII. század, I. kötet*, Nyugat- és észak-magyarországi nyomdák, Hungaria Typographica II/A, 2010, Bp., Balassi K.) fémjelzi. A nyomdászjelvények kutatásában hasonlóképpen alapmunka, és egyben a most megjelent kötet előzménye a hazai könyvnyomtatás jelvényeit a kezdetektől 1800-ig bemutató, SIMON Melindának V. ECSEDY Judittal közösen írt műve: *Kiadói és nyomdászjelvények Magyarországon 1488–1800.*, Bp., Balassi K., OSZK, 2009. Ennek folytatása az idén, ugyancsak a Balassi Kiadó és